

สรุปคำบรรยายเรื่อง

มหาวิทยาลัยร่วมแก้ปัญหาพัฒนาสังคม

(Socially Engaged University)

โดย

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี

ในการประชุม 5th Engagement Thailand Annual Conference

มศว. วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๑

๑. ประเด็นที่ท้าทายการปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัย มีหลายประการ เช่น

- (๑) ขณะนี้มีบัณฑิตตกงานจำนวนมาก ว่ามีประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ คน เพราะคนไม่เหมาะกับงาน
- (๒) ผู้เชี่ยวชาญประเมินว่า ด้วยการนำเทคโนโลยี ออโตเมชัน AI เข้ามาใช้ในการทำงาน ภายใน ๕ ปี ๗๓% ของคนที่ทำงานอยู่จะตกงาน และหลักสูตรต่างๆ จะปรับตัวไม่ทัน
- (๓) ความเหลื่อมล้ำอย่างสุดๆ นำไปสู่ปัญหาสุขภาพและสังคมเกือบทั้งหมด เช่น การตั้งครุฑในวัยรุ่น โสเภณีกรรม อาชญากรรม ยาเสพติด ความขัดแย้ง และความรุนแรง อันแก้ไขไม่ได้ที่ปลายเหตุ
- (๔) การที่ต่างชาติเข้ามาเป็นเจ้าของธนาคาร โรงแรม และธุรกิจใหม่ๆ ทำให้ไทยตกเป็นเมืองขึ้นทางเศรษฐกิจของต่างชาติ ทุกข์ยากถ้วนหน้า
- (๕) คุณภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว เป็นอนาคตของประเทศ แต่พัฒนาไม่ขึ้น
- (๖) สังคมสูงวัย

๒. มหาวิทยาลัย ๑ ร้อย และนิสิต ๑ ล้าน ควรจะเป็นพลังหิมา

ประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐ และเอกชนรวมกันกว่า ๑๐๐ แห่ง มีนิสิตนักศึกษา รวมกันกว่าล้านคน “มหาวิทยาลัย ๑ ร้อย นิสิต ๑ ล้าน” น่าจะเป็นพลังอันมหาศาลที่ออก จากวิกฤต

แต่ที่ไม่เป็นก็เพราะมหาวิทยาลัยติดรูปแบบการเรียนรู้จากการท่องวิชา ไม่ใช่การเรียนรู้จาก การปฏิบัติจริงได้ผลจริง การเรียนรู้แบบนี้ทำให้มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยอ้อมน้นตะ ประดุจ เป็นมหาวิทยาลัยนอกสังคม คือไม่รู้ร้อนรู้หนาว ไม่รวมทุกข์ร่วมสุข ไม่รวมแก้ปัญหาภัยกับสังคม ฉะนั้นแม้มีตั้ง ๑ ร้อยมหาวิทยาลัย ๑ ล้านนิสิต ก็ไม่เป็นพลังพาชาติออกจากวิกฤต

๓. ปรับเปลี่ยนจากมหาวิทยาลัยสอนท่องวิชา ไปสู่มหาวิทยาลัยที่เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

ได้ผลจริง นั่นคือเป็น Socially Engaged University ลองนึกภาพดูว่าถ้านิสิตนักศึกษา ๑ ล้านคนไปปฏิบัติการช่วยคนจนเลี้ยงลูก และดูผู้สูงอายุ จะมีผลกระทบมหาศาลเพียงใด ต่อ สังคม ต่อการเรียนรู้ ต่อการดึงมหาวิทยาลัย ถ้าไปทำให้สิ่งดีๆ เป็นประโยชน์ต่อคนทั้งมวล

ฉะนั้นถ้า ๑ ร้อยมหาวิทยาลัย ๑ ล้านนิสิต หุ่พลังไปปฏิบัติการในทุกพื้นที่ ในทุก องค์กร ในทุกประเด็น จะเป็นพลังหิมาของความเข้มแข็งทางปัญญา ที่พาชาติออกจากวิกฤต

๔. มหาวิทยาลัยควรทำอะไรและอย่างไร

(๑) **สร้าง Vision และ Big Dream จากการมอง Outside - in** ที่จริงมหาวิทยาลัยมี ศักยภาพมาก แต่มองไม่ออกว่าจะใช้ศักยภาพของตนอย่างไร ถ้ามองจาก Inside - out ที่เห็นแต่วิชา แต่ถ้ามองจากข้างนอกเข้ามาจะเห็นว่า มหาวิทยาลัยมีศักยภาพที่จะทำ อะไรบ้าง มหาวิทยาลัยต้องมี Vision และ Big Dream วิสัยทัศน์และจินตนาการใหญ่ จะ ก่อให้เกิดพลังที่พามหาวิทยาลัยไปไกลแสนไกล

(๒) **สร้างฐานรากของประเทศให้เข้มแข็ง** ถ้าฐานของประเทศแข็งแรงจะรองรับประเทศ ทั้งหมดให้มั่นคง

ฐานของประเทศประกอบด้วยพื้นที่ ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน ๘,๐๐๐ ตำบล ๗๖ จังหวัด นี้ เป็นที่มาของข้อเสนอ ๑ มหาวิทยาลัย / ๑ จังหวัด

๑ จังหวัด โดยเฉลี่ยมี ๑๐๐ ตำบล ตำบลคือจุดยุทธศาสตร์ของการพัฒนา ถ้าทุกตำบลเข้มแข็ง สามารถจัดการพัฒนาอย่างบูรณาการให้ทั้ง ๘ องค์ประกอบ อยู่ในกันและกัน คือ เศรษฐกิจ – จิตใจ – สังคม – สิ่งแวดล้อม – วัฒนธรรม – สุขภาพ – การศึกษา – ประชาธิปไตย ฐานของประเทศจะแข็งแรงมาก

๑ มหาวิทยาลัย จึงทำงานในพื้นที่ ๑ จังหวัด โดยเป็นภาคีกับภาคส่วนต่างๆ ให้จังหวัดทั้งจังหวัดเป็นจังหวัดแห่งการเรียนรู้ในการปฏิบัติที่พัฒนาอย่างบูรณาการ

- (๓) **ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจมหภาค** เศรษฐกิจมหภาคต้องเข้มแข็งเพื่อต่อสู้กับพลังจากภายนอกที่จะมายึดเราเป็นเมืองขึ้นทางเศรษฐกิจ และระบบเศรษฐกิจมหภาคต้องไม่ทำลายเศรษฐกิจฐานราก แต่ต้องเสริมให้เศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง เพื่อสร้างความมั่นคงและลดความเหลื่อมล้ำ

มหาวิทยาลัยต้องเข้าร่วมในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจมหภาค ในการนี้จะสร้างความเข้มแข็งให้มหาวิทยาลัย ขณะนี้ในภาคธุรกิจมีคนเก่งๆ มากที่สุด

- (๔) **คุณภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว** เป็นอนาคตของประเทศ แต่ขณะนี้ยังไม่ประสบความสำเร็จ มหาวิทยาลัยต้องเข้าไปเป็นผู้เชื่อมโยง นโยบาย – การปฏิบัติ – วิชาการ ในพื้นที่ ๑ จังหวัด ทีมมหาวิทยาลัยมีพันธะสัญญาให้การพัฒนาคุณภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัว เป็นผลสำเร็จโดยทั่วถึง ถ้าทุกมหาวิทยาลัยและทุกจังหวัดทำอย่างนี้ได้ ก็เท่ากับเรามีหวังอนาคตของประเทศ

- (๕) **ปฏิรูปการเรียนรู้** การเรียนรู้ที่ดีเป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุดของมนุษย์ จึงเป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่จะแสวงหา และช่วยให้คนไทยทั้งประเทศได้พบการเรียนรู้ที่ดี

มหาวิทยาลัยจึงควรแสวงหาการเรียนรู้ที่ดี และช่วยให้คนไทยทั้งประเทศได้พบการเรียนรู้ที่ดี

ระบบการศึกษาที่มีปัญหาอยู่ทุกวันนี้อยู่บนความคิดแบบแยกส่วน

แยกส่วนว่าชีวิตก็อย่างหนึ่ง การศึกษาก็แยกไปเป็นอีกอย่างหนึ่ง โดยไปเอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาชีวิตเป็นตัวตั้ง ในทางพุทธศาสนาลือว่าชีวิตกับการศึกษาอยู่ที่เดียวกัน ชีวิตคือการศึกษา การศึกษาคือชีวิต

ชีวิตต้องเผชิญกับสถานการณ์ความเป็นจริงที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สถานการณ์ความเป็นจริงในปัจจุบันซับซ้อนและเข้าใจยากมาก การศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้งนั้น มีช่องว่างกับสถานการณ์ความเป็นจริงมาก เมื่อไม่เข้าใจความเป็นจริงก็ตัดสินใจให้ถูกต้องไม่ได้ ถ้าการเรียนเอาชีวิตและสถานการณ์ความเป็นจริงที่ชีวิตเผชิญเป็นตัวตั้ง ไม่ว่าจะชีวิตและสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร การเรียนรู้ก็ตามติดการเปลี่ยนแปลงนั้นๆ ไปในตัว ทำให้ไม่เกิดช่องว่างระหว่างชีวิตกับความเป็นจริง

ที่เกี่ยวกับชีวิตอย่างหนึ่งก็คือการทำงาน ชีวิตต้องมีการทำงาน ไม่มีการว่างงาน แต่การพัฒนาแบบแยกส่วนทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน และปัญหาการเรียนรู้อย่างไม่สอดคล้องกับการมีงานทำ การที่แยกการศึกษาออกจากการทำงานไปตั้ง ๑๖ ปี คือ ประถม ๖ ปี มัธยม ๖ ปี อุดม ๔ ปี เวลา ๑๖ ปี เป็นเวลาที่ยาวนานที่อะไรๆ ก็เปลี่ยนไปมากแล้ว เพราะฉะนั้นเมื่อจบออกมาความรู้ความสามารถก็ไม่สอดคล้องกับสภาพงานที่เปลี่ยนไป

ฉะนั้น การทำงานกับการศึกษาจึงควรจะบูรณาการเข้าด้วยกัน เป็นการศึกษาในงาน (Work-based education) หรือสหกิจศึกษา สหกิจศึกษาจะทำให้ไม่เกิดสภาวะว่างงานเมื่อจบการศึกษา เพราะมีงานทำตั้งแต่กำลังศึกษาแล้ว หากสถาบันการศึกษาร่วมกับสถานประกอบการ หรือการประกอบอาชีพอื่นๆ จัดสหกิจศึกษา จะเกิดการเปลี่ยนแปลงใหญ่ทั้งทางเศรษฐกิจ ทางรายได้และการเรียนรู้ของผู้เรียน และต่อบทบาทของสถาบันการศึกษา

- (๖) **ยุทธศาสตร์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาประเทศไทย** การสื่อสารที่ดีและทั่วถึงจะก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดทุกทาง มหาวิทยาลัยควรทำยุทธศาสตร์การสื่อสารที่ใช้การสื่อสารทุกรูปแบบและช่องทาง คือ สิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ โซเชียลมีเดีย และโดยผ่านศิลปะทุกแขนง ซึ่งรวมทั้งโคลงฉันท์กาพย์กลอน ละคร ภาพยนตร์ เราเห็นละคร “บุพเพสันนิวาส”

ว่ามีผลกระทบกว้างขวางรวดเร็วเพียงใด เพราะฉะนั้นถ้ามีการผลิตวรรณกรรม ละคร ภาพยนตร์ดี ๆ ให้ประชาชนดูชมกันอย่างทั่วถึง ประเทศจะพัฒนาโดยเร็ว

ที่กล่าวมาเป็นเพียงตัวอย่าง มหาวิทยาลัยยังมีศักยภาพที่จะทำเรื่องดี ๆ อื่นๆ ได้อีกมาก ถ้าเข้าใจประเด็นทางสังคม

๕. พลังอันมหึมาของระบบการศึกษาที่บูรณาการ

ในระบบการศึกษามีโรงเรียนประมาณ ๔๐,๐๐๐ แห่ง ครูกว่า ๖๐๐,๐๐๐ คน ๑ ร้อย มหาวิทยาลัย ๑ ล้านนิสิต รวมกันเป็นพลังอันมหึมาที่พาชาติออกจากวิกฤตได้ แต่ไม่เป็นเช่นนั้นเพราะเป็นระบบการศึกษาแบบแยกส่วน แยกไปท่องวิชา ไม่บูรณาการกับการปฏิบัติจริง ได้ผลจริง

รูปข้างล่างแสดงทรัพยากรทางการศึกษาอันมหึมาตรงกลาง

ถ้าระบบการศึกษาไม่แยกตัว แต่บูรณาการกับองค์กรทางสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น วัด ประชาสังคม ระบบราชการ ภาคธุรกิจ และภาคการสื่อสาร แก้ปัญหาและพัฒนาเรื่องต่างๆ ชาติจะมีพลังการพัฒนาอย่างมหาศาล สามารถออกจากวิกฤตไปสู่ความเจริญอย่างแท้จริงได้

ระบบการศึกษาสามารถเป็นหัวใจจักรทางปัญญาพาชาติออกจากวิกฤตได้จริงๆ หากไม่แยกส่วน แต่บูรณาการอยู่กับสังคมทั้งหมด